

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Danmark under besættelsen

Dosenrode, Søren

Published in:
Munkiana

Publication date:
2019

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Dosenrode, S. (2019). Danmark under besættelsen. *Munkiana*, (64), 9-9.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Danmark under besættelsen

Niels Ebbesen,
statue i Randers.

Af Søren Dosenrode, KMF

Besættelsesårene har været utroligt vigtige for Danmark ud fra et identitetsperspektiv. Hvor et flertal af europæiske folk ser tilbage på 1. Verdenskrig, Den Store Krig, er 2. Verdenskrig krigen for danskerne. Danmark og befolkningen gik fra at være, i bedste fald passive og i værste fald medløbere, til at være stærke tilhængere af De Allierede og deres sag. Overordnet set, havde Danmark en meget stille krig, og antallet af døds ofre lå på omkring 8000, der af 2685 i Danmark, resten i udlandet herunder 2000 danske søfolk, der sejlede for de allierede og 600 danskere der døde i Kz-lejrene. Dertil 2000 danskere, der kæmpede for Tyskland som frivillige, mest på Østfronten. Danmark var i 1940 et lille land med 3.84 mio. indbyggere, hvoraf 33% af befolkningen var beskæftiget inden for industri og håndværk, men hvor 28% stadig var ved landbruget. Danmark var altså endnu ikke helt igennem overgangen fra agrar-til industrisamfund.

Efter besættelsen den 9. april 1940 normaliserede tilværelsen sig for hovedparten af danskere. Nuvel, der var rationering, mørkelægning, luftalarm og bombeangreb, men danskerne var stadig nogle af dem, der i Europa havde den højeste levestandard. Der var ingen i Danmark, der døde af sult.

Dansk eksport til Tyskland

Tyskland havde under krigen brug for bl.a. fødevarer og industriprodukter, og da det britiske marked var blevet lukket for dansk eksport, blev Tyskland hovedaftager for dansk eksport - og som under 1. Verdenskrig gik det godt for dansk økonomi. Generelt gjorde samarbejdspolitikken, at de økonomiske hjul blev holdt i gang, eftersom danske landbrugs-, fiskeri- og industrivarer i stor stil kunne afsættes til Tyskland. På trods

af krig og besættelse havde det danske bruttonationalprodukt allerede i 1946 nået sit højeste før krigsniveau.

Socialdemokratisk - radikal regering

Siden 1929 var Danmark regeret af en socialdemokratisk-radikal koalition ledt af statsminister Thorvald Stauning (Socialdemokratiet) og udenrigsminister Peter Munch (Radikale Venstre). Regeringen førte de første mange år en nedrustningspolitik, der resulterede i, at Danmark havde kun et ringe forsvar, da det trak op til krig.

Ikke angrebspagt

Den 31. maj 1939 indgik Danmark og Tyskland, på tysk opfordring, en ikke-angrebspagt, hvis første artikel lød: "Kongeriget Danmark og Det Tyske Rige vil i intet tilfælde

har besluttet "under protest at ordne landets forhold under hensyn til den besættelse, som har fundet sted".

Samlingsregering og realpolitik

Den 10. juli 1940 blev der dannet en samlingsregering med Thorvald Stauning som statsminister. Socialdemokratiet havde 9 ministre, Det Radikale Venstre 3, Venstre 3 og Det Konservative Folkeparti 3. Ministrerne fra Venstre og Det Konservative Folkeparti havde ingen ministerområder, var altså en form for titulærministre. Regeringen indledte aktivsamarbejdspolitik med Tyskland. En årsag til dette var realpolitisk: Detsåudsom om Tyskland stort set havde vundet krigen. Regeringen godkendte udenrigsminister Scavenius' erklæring om "de store tyske sejre, der har slået verden

blev straffet efter krigen, og 2000 faldt.

Dusør for at angive sabotører

Hen over sommeren 1941 begyndte modstandsgrupperne at konsolidere sig. De blev i høj grad rekrutteret fra medlemmer af det nu ulovlige DKP og fra medlemmer af Konservativ Ungdom (KU). Deres tiltagende aktiviteter førte til, at den socialdemokratiske statsminister Buhl i september året efter holdt en tale vendt imod dem: "... Vær med til at gøre det klart for alle, og navnlig de unge, at den, som begår sabotage eller hjælper med dertil eller over for myndighederne tilbageholder viden om sabotageplaner eller udelader at medvirke til opklaring af sabotage, handler mod sit fædrelands interesser." Der blev udlovet dusør for at komme med oplysninger om sabotører og deres planer.

Valg til Rigsdagen

I marts 1943 var der valg til Rigsdagen (Folketinget og Landstinget). Det blev set som en lejlighed til at demonstrere danskhed og tillid til demokratiet. Samarbejdspartierne vandt valget stort. Dansk Nationalsocialistisk Arbejdersparti beholdt sine tre mandater, Bondepartiet gik tilbage til to mandater og Dansk Samling fik tre mandater. Der var altså klar opbakning til samarbejdspolitikken - den passede danskerne.

Krigen udvikler sig

Uden for Danmark udviklede krigen sig i De Allieredes favør: I december 1941 angreb Japan USA ved Pearl Harbour (Hawaii) - uden varsel. Et par dage efter erklærede Tyskland USA krig. I oktober 1942 vandt britiske tropper over tyske og italienske ved El Alamein i Nordafrika. I februar 1943 overgav de tyske tropper i Stalingrad sig, og 10. juli 1943 landede De Allieredes tropper på Sicilien - begyndelsen på befrielsen af Vesteuropa. Specielt den sidste udvikling gav næring til et håb om et snarligt tysk nederlag, og sabotage og strejker bredte sig hen over sommeren. Og det medførte krav fra de tyske myndigheder om bl.a. indførsel af dødsstraf, pressecensur og deportation af danske jøder. Det var grænsen for den ellers så samarbejdsvillige danske regering, der trådte tilbage. Danmark var derefter et besat land, også selvom den største del af administrationen fortsat blev varetaget af regeringssystemet, nu under departementschefernes ledelse. Dødsstraffen blev omgående indført, og 102 danske frihedskæmpere blev henrettet i krigens sidste år. For at koordinere modstandsarbejdet etablerede repræsentanter for modstandsgrupperne i september 1943 Dan-

marks Frihedsråd, der kan ses som 'noget i retning' af en alternativ regering. I oktober (1.-2. oktober) 1943 forsøgte de tyske myndigheder at gennemføre en aktion mod de danske jøder, med det formål at deportere dem til kz-lejre i Tyskland. Planen blev forrådt af en tysk diplomat, G. F. Duckwitz, og det lykkedes at redde flertallet af de danske jøder.

En af de gange, Frihedsrådet spillede en central rolle, var under Folkestrejken i juni 1944. Efter en tid, hvor modstandsbevægelsen havde været meget aktiv beordrede den tyske rigsbefuldmægtigede i Danmark, Werner Best, den 25. juni udgangsforbud mellem kl. 20 og 5. Dette førte til strejker, bygning af barrikader m.m. og til sidst var København en belejret by. Departementschefernes førstemand, og en stærk tilhænger af samarbejdspolitikken, Nils Svenningsen, forhandlede en opfordring til alle om at indstille kampene, en opfordring Frihedsrådet afviste. Til sidst indvilligede de tyske magthavere i bl.a. at fjerne det forhadte HIPO-korps (dansk hjælpepolitisk tjeneste) fra gaderne i København. I alt døde omkring 100 danskere.

Et af de sidste store, tyske, indgreb på dansk grund, var anholdelsen og deportationen af omk. 2000 danske politifolk 18. september 1944.

Besættelsen fortsatte med øget aktivitet fra modstandsbevægelsen og tysk 'modterror' (den såkaldte 'schalburgtage', opkaldt efter Frikorps Danmarks anden kommandant, den fanatiske nazist Christian Frederik von Schalburg) og clearingmord. De sidste var beordret af Adolf Hitler, som gengæld på drab på medlemmer af Værnemagten. Det første drab, der lykkedes, var på Kaj Munk.

Danmarks befrielsesdag

Den 5. maj 1945 befriedes Danmark, da en stor del af de tyske tropper overgav sig til de allierede på Lüneburger Heide i Nordtyskland. For hovedparten af danskerne var krigen, de "fem forbandede år" forbi. Men Bornholm blev ikke befriet. Den tyske kommandant ville ikke overgive sig til Sovjet Rusland. Efter flybombardementer overgav han sig alligevel. Den sovjetiske besættelse varede et år, frem til 1946.

Folkestrejken i juni 1944.

MUNKIANA NR. 64
2019